

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Páskándi Géza: Az eb olykor emeli lábát

KALAUZ NÉLKÜL
KOMÉDIA HÁROM JÁTÉKBAN

[Vákát oldal]

SZEMÉLYEK:

Burger úr (Első férfi), fiatal, fenyegető, izmos, gyakorlatias, türelmetlen

Fekete úr (Második férfi), idős, ünnepélyes, aszott

Lekner kisasszony (Első nő), fiatal, megszállott

Antónia kisasszony (Második nő), koros, meghitt, félkövér, áhítatos

Csizmás, középkorú, sorsszerű, egyébként: amilyennek elképzeljük

Újságíró, nem öreg, mozgékony, inkább gömbölyded

UTASÍTÁSOK, JELLEMZÉS

Léggör: Századeleji. Nyelv: a köznapitól a patetikus felé.

Burger úr: angolosan, sportosan öltözött: frakk-kabát és térdnadrág, fején svájci sapka, amit időnként fölvesz és letesz.

Fekete úr: osztrákosan, századelejien öltözködik. A díszzsebkendője nagy fehér nyelvként lóg szinte a hasáig. Van egy óralánca, ami látszik és egy görbebotja, amit a csomagtartóban helyezett el s időnként nézi, megvan-e.

Lekner kisasszony: fehér gallért hord fekete ruhán. Esernyőjét térde között tartja, időnként háta mögé teszi.

Antónia kisasszony: hajtűje van és kis kalapja, amit időnként majdnem földre ejt, mert ölében tartja (dédelgeti).

Csizmás: csak a különös csizma kötelező.

Újságíró: utazó-ruhában van, zsebeiből lapok lógnak ki, a leginkább átlag-polgár.

ÉRTELMEZÉS

Első számú célpont: az átlag-psziché, mely a fizikailag erősebb fél véleményét szellemileg is erősebbnek véli az önmagáénál.

Második célpont: a véletlenül elfogadottat később eszményítjük, hogy ne emlékeztessen gyöngye pillanatainkra. *Harmadik célpont*:

a mindenáron eszmény-akarás, a kispolgári messianizmus, a „légy szíves, légy az istenem” embertípus. *Negyedik célpont*: az emberi lét fura mozgásformái, amikor az állító tagadni, a tagadó állítani kényszerül, és egyáltalán: minden változni tudó, de főként az ember legfőbb gyöngesége: gyilkolni képes semmiért, illetve „eny-nyiért”.

Történik: vonaton, régen.

ELSŐ JÁTÉK

Vasúti fülke. Az egyik ülésen a két férfi és a két nő. Szemben velük, a másik ülésen, testes, faragatlan arcvonású, erős, vastag karú férfi ingujjban, lábán hatalmas csizmával. A csizma hasonlít a halina csizmákra, csak bőszárúbb és magasabb, a valóságban sosem lehet ilyen csizmát látni.

A két nő beszélget, a két férfi szintén. Csizmás szunyókál.

ELSŐ FÉRFI (*a fiatal*): Uram, hánykor érkezünk?

MÁSODIK FÉRFI (*az öregebb*): A menetrend nekem már régóta gyanús. (*Összevont szemöldökkel, bizalmasan.*) Nem vette még észre, hogy vannak gyanús és nem gyanús menetrendek?

ELSŐ FÉRFI (*készségesen*): De igen. Az emberiség kettészakadt: borbélyokra és nem borbélyokra.

MÁSODIK FÉRFI (*mintegy folytatva*): Egyetemi magántanárookra és nem egyetemi magántanárookra.

ELSŐ FÉRFI: Úgy van. (*halkabban, az alvó felé bökve fejével*): Ez a férfi például, aki itt szemben alszik, a nem egyetemi magántanárok közé tartozik.

(*Hosszasan nézik, ahogy az álmában mozdulatokat tesz, furákat, amilyeneket az alvók szoktak, bólogatnak, hallgatnak.*)

(*Kis szünet.*)

ELSŐ NŐ (*a fiatal*): Asszonyom, ön ismerte Matildot?

MÁSODIK NŐ (*az öregecske, egy szuszra*): Matildot, aki kutyát tartott és volt három papagája, de a papagájokat nem a kutya ette meg, hanem a macska, amije szintén volt Matildnak. Hogyne ismertem volna!

ELSŐ NŐ (*büszkén*): Matild az én barátnőm.

MÁSODIK NŐ: Matild, aki kutyát tartott és volt három papagája, de a papagájokat nem a kutya ette meg, hanem a macska, amiye szintén volt Matildnak — Matild a maga barátnője?

ELSŐ NŐ (*bólint*): Igen, asszonyom, és Judit is.

MÁSODIK NŐ: Ó, Judit, akinek... (*leverten*) Juditot nem ismerem.

ELSŐ NŐ: De Évát csak ismeri?

MÁSODIK NŐ: Évát, akinek biedermeier bútorai vannak, és tavaly eladta a perzsáit, de a perzsák nem az övéi voltak, hanem egy antik drámaíróé (*megtörpan, leverten*): Évát sem ismerem!

ELSŐ NŐ (*kis csodálattal*): És mégis milyen jól eltalálta!

MÁSODIK NŐ (*magyarázólag*): Okkult dolgokkal is foglalkozom. Kártyából jósolok, kávéaljból, és az asztal néha táncol.

ELSŐ FÉRFI (*aki már előbb kezdett figyelni*): Ne haragudjon, asszonyom, érdekel a kérdés: a régi, mondjuk a századeleji asztalok ugyanazt táncolják, mint a mai, modernebb asztalok?

MÁSODIK NŐ: Ó, nem. A régiek inkább a mazurkát kedvelik, az újak pedig...

MÁSODIK FÉRFI: Szerény véleményem szerint az, hogy az asztal mit táncol, nem az asztal régiségétől vagy modernségétől, hanem jóval inkább attól függ, hogy a szellem, aki táncoltatja, melyik korosztályhoz tartozik: a régebbi, vagy az újabb nemzedékhez.

ELSŐ NŐ: Erre soha nem gondoltam még, de azt hiszem, mégis az asztaltól függ.

ELSŐ FÉRFI (*aki már szintén régebb óta figyelte a beszélgetést*): Szerintem is inkább a szellemtől, akít megidéznek.

(*Csizmás már hamarabb ébredezni kezd s lehunyta szemmel figyelte a beszélgetést.*)

CSIZMÁS (*kissé érdes, monoton hangon*): Marhaság. Az asztal nem táncol (*azok meglepődve néznek rá*): Az asztal ugat.

(*Villanásnyi szünet.*)

MÁSODIK NŐ (*méltatlankodva*): Ejnye, hogyan táncolna!

ELSŐ NŐ (*kicsit álmatosan*): Miért lenne ez hihetetlen?

ELSŐ FÉRFI (*apró fenyegetéssel hangjában*): Mi ebben a marhaság?

MÁSODIK FÉRFI (*a tudatához most jut el a Csizmás „tétele”*): De uram, hogy ugatna egy asztal?!

CSIZMÁS (*konokul*): Az asztal ugat. A szék nyerít, az abrosz nyávog.

MÁSODIK NŐ (*elhűlve*): Az asztal ugat?

ELSŐ NŐ (*szintén*): Az abrosz nyávog?

ELSŐ FÉRFI (*szintén*): A szék nyerít?

MÁSODIK FÉRFI: Az asztal ugat? A szék nyerít? Az abrosz nyávog?

CSIZMÁS (*folytatja, konokul felsorolva*): Az asztal ugat. Vadászik. Csahol. Az asztal agár.

MÁSODIK NŐ: Vadászik?

MÁSODIK FÉRFI: Agár?

CSIZMÁS (*ugyanígy*): A szék nyerít. Derbigyőztes. Angol telivér.

ELSŐ NŐ: Derbigyőztes?

ELSŐ FÉRFI: Angol telivér?

CSIZMÁS (*szintén*): Az abrosz nyávog. Fűrösztik. Sziámi.

MÁSODIK NŐ: Fűrösztik?

MÁSODIK FÉRFI: Sziámi? Az abrosz — sziámi? (*Társai felé.*) Hallatlan! (*Csizmához.*) Uram, gondolja meg, miket beszél.

ELSŐ FÉRFI: Fontolja meg a kérdést, uram, ez nem játék.

ELSŐ NŐ: Vegye jobban szemügyre a dolgot.

MÁSODIK NŐ: Uram, nézzen magába, vizsgálja felül öntudatát.

CSIZMÁS (*fejét ingatja*): Az asztal fiadzott,

MÁSODIK FÉRFI (*feláll, szinte fenyegetően*): Uram! Arra kérem önt, a felvetődő kérdéseket jobban mélyítse el. Nincs helye elhamarkodott kijelentéseknek. Alapjaiban kell megvizsgálni az ügyeket.

CSIZMÁS (*háborítatlanul*): A szék ellett.

ELSŐ FÉRFI *(felugrik)*: Uram! Bővítse ismereteit, gazdagítsa műveltségét, e...

CSIZMÁS *(közbevág, konok monotóniával kissé güggyén, kurtán ejtve a szavakat, mint kezdettől is)*: Az abrosz vehes.

MÁSODIK NŐ: De uram! Vigyázzon a szavaira! Itt emberek becsülete forog kockán! Az én családom tisztos polgári család.

MÁSODIK FÉRFI: Becsületben őszültem meg.

ELSŐ NŐ: A legszűziesebb életet élem!

ELSŐ FÉRFI: Háromszor nyertem az olimpián!

CSIZMÁS *(dühös nyugalommal)*: Az asztal harap! A szék rüg! Az abrosz karmol!

MÁSODIK FÉRFI: A becsületünkbe gázolnak? Nem nézhetjük tétlenül.

ELSŐ FÉRFI: Nem tűrhetjük, hogy őseink szellemét gyalázzák.

ELSŐ NŐ *(szinte sikoltva)*: Szűziességem nem hagyom megtiporni!

MÁSODIK NŐ *(hajához kap)*: A családom! A családom!

CSIZMÁS *(mint aki utolsó dőfésre készül)*: Az asztalt megfogta a sintér. A széket elvitték az állatorvoshoz. Az abrosz megevett egy egeret.

MÁSODIK NŐ *(hebegve)*: Egeret?

MÁSODIK FÉRFI: Ehegeherehet?

(Felállnak mind, nagyon fenyegetően.)

CSIZMÁS *(komoly és komor nyugalommal bólogat, majd látván, hogyan azok tettek egy lépést irányába, tempósan húzni kezdi csizmáját, leveti, maga elé teszi, a kapcákat ráteríti a szárára)*.

ELSŐ NŐ *(nagy lélegzetet véve)*: Ege...

ELSŐ FÉRFI *(szintén)*: Ehe... *(Tüsszent.)*

(Egy pillanatig mind a négyen kissé nyitott szájjal állnak, mintegy megdermedve a csizma látványától, hirtelen becsukják szájukat és kicsit szédülten ülnek le.)

CSIZMÁS: Az abrosz patkányt fog.

(Feléjük sandít, kapcáit megigazítja a csizmán, a többiek babonázottan nézik.)

CSIZMÁS: Az asztal pórázon van.

(Első férfi most meglódul, mintha neki akarna rontani, de Cszmás gyorsan megigazítja a kapcáit, amaz visszahanyatlik.)

CSIZMÁS: A széket megpatkolták.

MÁSODIK NŐ *(fejéhez kap, majd zsebkendőbe rejti az orrát)*. *(Valamennyien zsebkendőt vesznek elő s orrukat babrálják vele.)*

CSIZMÁS *(rábeszélően)*: Gondolják meg. Az asztal ugat. A szék nyerít. Az abrosz nyávog. Gondolják meg.

MÁSODIK FÉRFI: Hapci!

CSIZMÁS: Gondolják meg. Még nem késő. Az asztal ugat. Az abrosz nyávog. Gondolják meg. Még nem késő.

MÁSODIK NŐ: Hapci!

CSIZMÁS: Jó lesz vigyázni. A szék nyerít. Öt perc gondolkodás. Az abrosz nyávog. Jó lesz vigyázni.

ELSŐ FÉRFI: Hapci!

ELSŐ NŐ: Hapci!

CSIZMÁS: Szóval? Az asztal ugat?

(Egymásra néznek, s gyors elhatározással felugranak, mintha le akarnák rohanni Cszmást, az azonban a kapcák felé nyúl, így ezek mozdulata hirtelen félbemarad, pillanatig mereven állnak, majd mintha rozsdás dróton mozgatnák őket, szinte egyszerre bólintanak: de bólintásukban csikorgás van.)

CSIZMÁS: Csikorog a nyakuk! Több lelket bele! Halani a csigolyájukat! Olajozottan! Simán! Hittel! Több hittel! Sok hittel! *(Cszmás minden vezényszava után újra bólintanak, s egyre jobban, olajozottabban megy.)*

MÁSODIK FÉRFI *(akadozva)*: Az asztal ugat.

MÁSODIK NŐ *(szintén)*: A szék nyerít.

ELSŐ FÉRFI: Az abrosz nyávog.

ELSŐ NŐ *(kinyitja a száját, de neki már nincs mit mondania)*.

CSIZMÁS *(Első nőhöz)*: Mit csinál az asztal?

ELSŐ NŐ: Derbit nyert.

CSIZMÁS *(fejét csóválja)*: Az asztal? Gondolkozzék. *(A többiekhez.)* Na, ki nyert derbit?

(Második nő az ujját nyújtja.)

CSIZMÁS: Halljuk!

MÁSODIK NŐ *(feláll)*: A derbit a szék nyerte.

CSIZMÁS: Úgy van! Ide figyeljenek, most mondok egy mondatot, és találják el, hol hibáztam: „Az asztal fogott egy egeret, és az abrosz ellett egy csikót.” Ki tudja, hol a hiba?

MÁSODIK FÉRFI *(ujját nyújtja)*.

CSIZMÁS: Tessék!

MÁSODIK FÉRFI: A hiba ott van, hogy az egeret nem az asztal, hanem a szék fogta, és a csikót nem az abrosz, hanem az asztal ellette.

CSIZMÁS *(összevonja a szemöldökét)*: Vajon? *(A többiekhez.)* Na, ki mondja meg?

ELSŐ FÉRFI *(ujját nyújtja)*.

CSIZMÁS: Ki velem!

ELSŐ FÉRFI: Az asztal fogta az egeret és a szék ellette a csikót.

CSIZMÁS: A fele már jó, a másik felét is halljuk: ki találja ki?

ELSŐ NŐ *(ujját nyújtja)*.

CSIZMÁS *(int, hogy beszélhet)*.

ELSŐ NŐ: Az abrosz fogott egy egeret és a szék ellett egy kiscsikót.

CSIZMÁS: Végre! Ez olyan nehéz? *(Második férfihez.)* Magának mi a foglalkozása?

MÁSODIK FÉRFI: Egyetemi magántanár.

CSIZMÁS *(fejét csóválva)*: Ennyit azért tudhatna! *(Mindhez figyelmeztetően.)* De nekem — el ne felejtsek! *(Akkurátusan feltekeri a kapcát, felhúzza a csizmát, mindenki fellélegzik.)*

(Szünet.)

MÁSODIK FÉRFI: Miről is beszélgettünk?

MÁSODIK NŐ: Az asztalról, ami...

CSIZMÁS *(egymásra rakott lábain megsimogatja a csizmaszárát)*.

ELSŐ NŐ *(észreveszi, ijedten)*: Ugat!

CSIZMÁS *(bólogat)*: De furcsák is az emberek! Hiába látják, hogy a fal fehér: mégis azt mondják rá, hogy fekete. Csak azért, hogy nekik legyen igazuk. Nem lett volna jobb mindjárt elgondolkodni s azt mondani, ni, hát

ennek a csizmásnak igaza van! A napnál is világosabb. Hát nem? (*Kedélyesen megveregeti a csizmaszárát.*)

MÁSODIK FÉRFI (*gyorsan bólint, s utána valamennyien*): Valóban, vannak életünkben pillanatok, amelyekben nem látjuk meg azt, ami a napnál is világosabb. Az érvek penetráns volta nem hat át bennünket eléggé. El-lenállnunk pedig hiába. Badarság... badarság...

MÁSODIK NŐ: Nem ismerjük fel, ami olyan igaz és egyszerű, mint hogy ma kedd van.

CSIZMÁS (*lecsap*): Ma milyen nap van?

ELSŐ FÉRFI (*előzékenyen zsebnaptárt vesz elő és ad oda, Csizmás megnézi, elégedetten bólogat*).

CSIZMÁS (*bólint*): Kedd.

ELSŐ NŐ: Szűziességünk tapasztalatlansága megfoszt bennünket attól, hogy felismerjük a legmélyrehatóbb igazságokat. Értetlenül állunk a legtisztább érvek előtt.

ELSŐ FÉRFI: A test kultusza, a sport elrabolja szellemi tisztánlátásunkat, beszűkíti agyunkat, s nincs időnk rájönni, mi úszik, mi rohan, mi viaskodik a dolgok mélyén.

CSIZMÁS (*Második férfi felé*): Hát maga mit szól?

MÁSODIK FÉRFI: Ó, én már szoltam, de azért még szólhatok. (*Lélegzetet vesz.*) Műveltségünk egyoldalúsága és száraz adatokban vergődő tájékozottságunk eltereli figyelmünket a leglényegesebből, megfoszt az intuíció egyedül üdvözítő szépségeitől.

MÁSODIK NŐ: Családi nevelésünk elvakít és figyelmetlenül megyünk el a legnyilvánvalóbb életigazságok mellett.

CSIZMÁS (*egyre elégedettebben bólogat, szinte kedélyesen mosolyog*): Hát, hölgyeim és uraim, csuda jó, hogy észre tértek, nagyon helyes, hogy belátták az egyetlen igazságot, amely nélkül bizony nem is tudom, hogy lehetne élni. Örvendjenek, hogy találkoztak velem. Mert most még nem késő: most még másképpen élhetik az életüket, de holnap talán már késő lett volna. Sohase feledjék a legfontosabbat (*rájuk néz, int, hogy mondják*).

MIND (*szinte egyszerre*):

Az asztal ugat.

A szék nyerít.

Az abrosz nyávog.

CSIZMÁS (*bólogat*): Mindig emlékezzenek. Ne merjék elfeledni. Mi még gyakran fogunk találkozni. A maguk javáról van szó. Én csak a kötelességemet teljesítettem, de maguknak a hasznukra lesz. Jól véssék eszükbe, hogy nem olyan ördögös dolog, egy kis józanság kell hozzá, s akkor biztosan egy életre megjegyzik (*konok hangon*): az asztal ugat, a szék nyerít, az abrosz nyávog. S ha ezt nem felejtik el, sose lesz semmi baj. De ha nem így tesznek, leveszem magukról a kezem. S akkor... (*Elhallgat.*) Én itt leszálok. Szóval: jó lesz vigyázni!

(*Kilép a fülkéből s amikor az ajtó becsukódik, ezek szinte megbabonázva néznek utána, kerülők egymás tekintetét.*)

(*Szünet.*)

MÁSODIK NŐ (*ernyedten*): Állunk vagy megyünk?

MÁSODIK FÉRFI (*ingerülten*): Hol a kalauz?

ELSŐ FÉRFI (*erősen, szinte durván*): Állunk. Nem érzik, hogy állunk?

ELSŐ NŐ (*átszellemülten*): Megyünk. Érzem, hogy megyünk.

MÁSODIK FÉRFI (*rezignáltan*): A kalauz... hol a kalauz... És egyáltalán... (*Legyint.*)

(*Kis szünet.*)

ELSŐ FÉRFI (*mormolva*): Muszáj gondolkodni. Mégis muszáj gondolkodni. Pedig már azt hittem... Köteleznek rá. Pedig nem akartam. Esküszöm, soha nem akartam. Mégis muszáj gondolkodni. Pedig soha nem volt szándékomban.

MÁSODIK NŐ (*halkan, bátortalanul*): Vajon ez igaz volt?

(*Szünet, hallgatnak, mintha mérlegelnének.*)

MÁSODIK FÉRFI: Asszonyom, hogy is vonhatja kétségbe. Áldom a pillanatot, hogy végre megtudhattam az igazságot.

MÁSODIK NŐ (*gyorsan bólint*): Legyünk hálásak a fennvalónak, hogy őt rendelte mellénk.

ELSŐ NŐ: Szűzies életem céljához értem. (*Maga elé, átszellemülten.*) Az abrosz nyávog.

(*Hallgatás, csend, mindhármuk szeme Első férfirre szegeződik.*)

ELSŐ FÉRFI *(csak néz maga elé, szinte magába roskadtan, félig a nézők felé):* Amit gyávaságból, kényszerből elfogadtunk — bátrabban kell védeni azután, hogy könnyítsünk önmagunkon? A gyávaságot most bevallani nagyobb szégyen lenne, mint hangoztatni tovább a lehetlent? Ennyi. Ennyi gondolatra futotta belőlem. Több nincs. Nincs több gondolatom, s ami lenne — lappang. *(Amikor azok tekintete már-már keményen faggatja arcát, szinte dacosan kapja fel fejét, erősen szemükbe nézve.)* S mi lenne, ha én most azt mondanám, de keményen önöknek, ha én most azt mondanám a legkeményebben önöknek *(lélegzetet vesz)*... hölgyeim és uraim, és mégis... *(kis szünet)* az abrosz... az abrosz mégse nyá-vog.

(Függöny)

MÁSODIK JÁTÉK

Ugyanaz a vonatfülke. Ők négyen (egy kissé más-képp öltözve), Lekner kisasszony, Burger úr, Antónia kisasszony és Fekete úr azon az oldalon ülnek, ahol az első játékban Csizmás ült, szemben velük egy kb. negyvenéves úr szunyókál, aki foglalkozására nézve újságíró.

ANTÓNIA: Emlékeztek? Három évvel ezelőtt...

FEKETE: Ugyanebben a vonatfülkében...

BURGER: Ugyanez a kis társaság...

LEKNER: S szemben velünk ugyanígy szunyókált ő.

(Elmerengenek, átszellemülten kezük fel-felrándul, mintha pohárköszöntőre állna vagy mintha köszöntésforma lenne.)

FEKETE: Köszöntsük az Ő emlékét!

BURGER: Áldozzunk az Ő nevének!

ANTÓNIA: Adózzunk az Ő szellemének!

LEKNER: Rójuk le hálánkat az Ő zsenijének! *(Kis szünet.)*

FEKETE: Hálánkat egyetlen módon róhatjuk le...

BURGER: Ha szüntelenül...

ANTÓNIA: Erőt és fáradságot nem kímélve...

LEKNER: Hirdetjük az ő múlhatatlan igazságát!

FEKETE (*feláll s az alvóra mutat*): Őt...

ANTÓNIA (*mintegy vigyázzállásban melléje áll*): Fel kell világosítanunk...

BURGER (*melléjük áll*): Hogy ne éljen örök tudatlanságban...

LEKNER (*melléjük áll*): És ismerje meg az egyetlen igazságot ezen a földön.

FEKETE: Ne botorkáljon a homály tömkelegében...

ANTÓNIA: Féligazságok mocsarában...

BURGER: A hazugság sötétjében...

LEKNER: Elméjét fény öntse el és boldogság várja útján.

(*Az alvó mocoogni kezd, gyorsan leülnek, lesik Újságírót.*)

ÚJSÁGÍRÓ (*felül, szemét dörzsöli, órájára néz, Feketéhez*): Bocsánat. Hánykor érkezünk?

FEKETE: A menetrend gyanús. Nem vette észre, hogy vannak gyanús és nem gyanús menetrendek?

ÚJSÁGÍRÓ: Igen, vannak gyanús igazságok... (*Újságot vesz elő, félhangosan.*) Mister Wolk zárt ajtók mögött nyitott kapukat döngget, Endenlenden ünnepélyes keretek között leplezték le az ismeretlen ellenség szobrát.

FEKETE (*elégedetten bólint*): Bizony, uram, sok a gyanús igazság. Sokszor a legegyszerűbb dolgok mellett elmegyünk anélkül, hogy tudnánk: a legnagyobb igazság mellett mentünk el.

ÚJSÁGÍRÓ (*leteszi az újságot*): Gondolja?

FEKETE: Biztos vagyok benne, uram! Önnek például mi jut eszébe, ha azt mondom: asztal?

ÚJSÁGÍRÓ (*habozás nélkül*): Az evés!

BURGER: Bocsánat, hogy közbeszólok, kedves uram, de nem gondolja, hogy csak a legegyszerűbben gondolkodó embernek juthat eszébe egy tárgyról elsőként a tárgy rendeltetése?

ANTÓNIA: Nem is beszélve arról, uram, hogy még millió dolog van, amiről az evés juthat az ember eszébe...

LEKNER: Ilyen például az éléskamra, a jégszekrény, a vendéglő és nem utolsósorban a szakácskönyv...

FEKETE (*az újságíróhoz*): Nos, gondolkozzék, tehát mi jut eszébe az asztralól?

ÚJSÁGÍRÓ (*pillanatnyi habozás után*): Az ivás!

BURGER: Uram! Mondtam már, hogy csak a legprimitívebb embernek jut eszébe elsőként a tárgyról a tárgy rendeltetése.

ANTÓNIA: A bonyolult lelkek, például a művészek, a dolgoknak sokkal távolibb tulajdonságait fedezik fel. Egy közönséges embertől, ha azt kérdezik, mije van az üvegnek, egyből rávágja, hogy vize, vagy pálinkája, vagy dugója, vagy nyaka. Egy művész azt mondja: az üvegnek vére van. Érti ezt?

FEKETE: Egyszerűsítsük: mit csinál az asztal?

ANTÓNIA: Igen! Azt mondja meg, hogy mit csinál az asztal?!

ÚJSÁGÍRÓ (*felkapja a fejét, mint aki csak most veszi észre, hogy valami nincs rendjén ebben a társaságban*): Önök mit akarnak?

LEKNER: Az ön véleményét arról, hogy mit csinál az asztal.

BURGER: És a szék.

FEKETE (*leinti Burgert*): A széket és az abroszt későbbre hagyjuk. Szóval: mit csinál az asztal?

BURGER: Nos? Ne szalassza el az alkalmat felelni a kérdésre. (*Órájára néz.*) Már csak kevés ideje van hátra!

ÚJSÁGÍRÓ: De uraim! Én ezt nem értem. Én csak egyszerű utas vagyok, és önök nekem kérdéseket tesznek fel. Én ezt nem vagyok képes felfogni.

BURGER (*komoran*): Azért vagyunk itt mi, hogy ön felfoghassa az egyetlen létező igazságot!

ÚJSÁGÍRÓ (*riadtan*): Én kérem csak egyszerű utas vagyok, és én nem tudhatok válaszolni bizonyos kérdésekre.

ANTÓNIA (*szigorúan*): A mi egyszerű utas voltunk nem ment fel bennünket az igazság keresésétől...

ÚJSÁGÍRÓ: Én kérem, hogy úgy mondjam... nem a vonaton szoktam az igazságot keresni...

LEKNER: Az igazságot mindig és mindenhol hivatott keresni az ember!

FEKETE: Arra kértük, válaszoljon: mit csinál az asztal? Gondolkozzék. Megadjuk önnek azt a lehetőséget, hogy gondolkozzék és rájőjön a legfontosabb alapigazságra ezen a földön.

BURGER: Amely az ön életét bearanyozza és az ön sorsát...

ANTÓNIA: A boldogság útjára irányítja.

ÚJSÁGÍRÓ (*egyre riadtabban, értetlenebbül, zavartabban*): Én kérem...

BURGER (*nyersen*): Tudjuk, csak egyszerű utas. Ez minket nem érdekelhet! Térjen a tárgyra!

ÚJSÁGÍRÓ (*hebegve*): A tárgyra! De milyen tárgyra, kérem?...

FEKETE: Az egyetlenre, amiről szó lehet.

ÚJSÁGÍRÓ: Uraim, nem értem, talán... világosabban.

BURGER (*szótagolva, keményen*): Mit csinál az asztal?

ANTÓNIA: Csak egy helyes válasz van.

LEKNER: Egyetlen, mindent betöltő igazság!

ÚJSÁGÍRÓ (*izzadni kezd, megtörli homlokát*): Kérem, én egyáltalán nem értek semmit. Én kérem megértem Heideggert, de...

FEKETE: A legegyszerűbb, legalapvetőbb igazságokat a legnehezebb megérteni, pedig ott hevernek úton-útfélen...

LEKNER: Csak le kell hajolni értük.

BURGER: A leghatározottabban fel kell szólítanunk, válaszoljon: mit csinál az asztal?

ANTÓNIA (*mint aki megunta, Újságíró fülébe súg valamit, de az értetlenül bámul*).

FEKETE: Kérem, Antónia, ne súgjon! Az úrnak magától kell rájönnie az igazságra. Csak így van értelme!

ANTÓNIA (*vállat von*): Csak segíteni akartam...

BURGER: Gyerünk, uram, az idő sürget, közeledünk a végcél felé, s ön addig nem szállhat le erről a vonatról, amíg nem lesz gazdagabb a legfontosabb igazsággal, amely nélkül az ember léte bolyongás egy sötét erdőben.

ÚJSÁGÍRÓ (*kétségbeesetten*): Nekem, kérem, nem sokára le kell szállnom, fontos teendőim vannak.

FEKETE: Figyelmeztetem, a választ nem kerülheti el! Felszólítom, feleljen: mit csinál az asztal?

ÚJSÁGÍRÓ (*feláll, a fülke ajtajához kap, Burger elébe ugrik, elállja az ajtót*): Mit jelent ez, kérem? Nekem is vannak szükségleteim, kérem.

BURGER: Mi lehet annál fontosabb szükséglet, mint megtalálni az igazságot?

ÚJSÁGÍRÓ (*leverten ül, kezébe temeti arcát, majd hirtelen*): Kik önök? És végeredményben mit akarnak tőlem?

ANTÓNIA: Az ön javát.

ÚJSÁGÍRÓ: Azért nem engednek ki a vécére?

FEKETE: A legfontosabb szükséglet az ön számára nem ez, hanem hogy az igazságot megtudja!

ÚJSÁGÍRÓ: Nem tudok semmit! Képtelen vagyok gondolkodni! Uraim, erősen szorít a szükség, kérem önöket, engedjenek ki a vécére!

LEKNER: Engedjük ki, de egy feltétellel: közben gondolkodik az egyetlen igazságon.

FEKETE (*bólint*): Helyes. Maga pedig, Burger úr, kísérje el az urat, nehogy (*gúnyosan*) összetévessze a vécéajtót a vonatlépcsővel...

(*Burger bólint, karonfogja Újságírót, mindketten el.*)

ANTÓNIA (*sóhajt*): Nekünk nincs csizmánk.

FEKETE: Nekünk módszerrel kell pótolnunk a csizmát; hathatós eljárásokkal, rávezetéssel, de gyökeresen, szintén gyökeresen.

LEKNER: Mi lenne, ha... (*Súg a kettejük fülébe valamit, azok bólintanak.*)

FEKETE (*homlokát izgatottan simítja végig*): Mindenre el vagyok szánva. Sem eszközt, sem fáradságot, se semmit... igen... semmitől sem riadok vissza... egyetlen cél lebeg előttem: az ő szent akarata!

ANTÓNIA: Végeredményben ennek az idegennek a javáért küzdünk. Aki pedig két kézzel utasítja el az ajándékot, megérdemli a sorsát!

LEKNER (*fanatikus átszellemültséggel*): Őérette semmi sem sok! Ő megváltott bennünket, s nekünk az Ő megváltó munkáját kell folytatnunk. Ezt hagyta ránk? Nem, nem fogjuk megtagadni, nem fogjuk soha elárulni az Ő szent akarátát, Isten minket úgy segéljen!

(*Ebben a pillanatban megérkezik Újságíró és Burger, aki erősen fogja a másik karját, szinte durván leülteti.*)

FEKETE (*Újságíró felé bök*): Hogy viselkedett?

BURGER: Ott bent nem tudom, kint semmi gyanús nem történt.

FEKETE: Uram! Gondolkozzék és azonnal, késedelem nélkül válaszoljon: mit csinál az asztal?

ÚJSÁGÍRÓ *(feláll, ünnepélyesen)*: Uraim, gondolkoztam, volt időm és alkalmam elmélyülni a gondolatokban, a kedvező körülményeket kihasználva, a következő elhátározásra jutottam: önök megmondják, mit csinál az asztal és én aláírom, vagyis egyetértek azzal, amit önök mondanak.

(Egymásra néznek, mint akik fontolóra veszik az ajánlatot.)

FEKETE: Arra való tekintettel, hogy az idő sürget, hiszen még annyi a munkánk, és mindet a legjobb eredménnyel óhajtjuk befejezni, hiszen még annyi ezer és ezer ember vár arra, hogy felvilágosítsuk az egyetlen igazságról, azt javasolom: fogadjuk el az úr ajánlatát és ejtsük ki mi az igazságot, amelyet ő aztán hittel elfogad.

(Bólintanak.)

FEKETE *(ünnepélyesen)*: Uram. Az asztal ugat.

(Újságíró arcán értetlenség, csodálkozás.)

BURGER *(fenyegetően)*: Az asztal ugat.

ANTÓNIA *(áhitattal)*: Az asztal ugat.

LEKNER *(áhitattal)*: Az asztal ugat.

FEKETE: Ismételje meg, és tegye hozzá: egyetértek ezzel a vitathatatlan igazsággal.

ÚJSÁGÍRÓ *(akadozva)*: Ugat az asztal.

BURGER: Rossz! A szórend! *(Ismétli, hogy érthetőbb legyen.)* Az asztal ugat.

ÚJSÁGÍRÓ: Az asztal ugat. Csatlakozom.

FEKETE *(mint aki diktál)*: Egyetértek ezzel a vitathatatlan igazsággal.

ÚJSÁGÍRÓ: Egyetértek ezzel a vitathatatlan igazsággal.

(Majd megkönnyebbülten dől hátra, mint aki úgy érzi, hogy ezzel minden befejeződött.)

FEKETE *(elégedetten)*: Most pedig, hogy megtudta az első igazságot, világosítsuk fel a másodikról is, váljék az ő lelkében még gazdagabbá, elméjében pedig tisztánlátóbbá.

(Bólintanak.)

FEKETE: A második igazság így hangzik: A szék nyerít. Ismételje: a szék nyerít...

ÚJSÁGÍRÓ *(aki eddig hátradőlve ült, most hirtelen előrehajol, majd felugrik, feldúltan)*: Azt már nem! Elégedjenek meg azzal, hogy az asztal ugat!

BURGER *(metszően)*: Nagyon hálásak lennénk, ha az úr nem képzelné azt, hogy kérdéseinkre emelt hangon is válaszolhat. *(Fenyvegetően hajol előbbre.)*

ÚJSÁGÍRÓ *(hátrább húzza fejét)*: Kérem, ne kínozzanak. Az asztal ugat és kész. Nem szóltam semmit. Elfogadtam. De kérem, az én lehetőségeim is végesek. Nekem is vannak határait.

FEKETE *(gúnyyal)*: Sőt, korlátai. Éppen ezért, ismételje: a szék nyerít.

ÚJSÁGÍRÓ: Nem, kérem, ennyi elég volt. Nem ismételek semmit. Én csak egyszerű utas vagyok, belőlem ennyire futja: az asztal ugat és punktum. Ezzel kimerültem. Semmilyen egyéb erőforrásom nincs. Tartalékaim kiapadtak, a hátszágom éhezik.

BURGER: Az úr ne feledje, hogy négy fal között vagyunk és vonatunk az igazság felé robot. *(Körülmutat.)* Fülkében vagyunk. Öten. Tanúk nélkül. Kalauz nélkül. Érti ezt?

ÚJSÁGÍRÓ: Hagyjanak békén, kérem, ki akarom pihenni a fáradságomat. Az igazság fárasztó. Az igazságuk kifárasztott.

FEKETE: Nagyon örvidenénk, ha abban a szerencsében lenne részünk, hogy az igazságot illetően velünk egyetért. Szóval? A szék nyerít?

ÚJSÁGÍRÓ *(ingerülten)*: Nem és nem! Fáradt vagyok, aludni akarok. Ki akarom pihenni az igazságukat. Hiába kínoznak kérdéseikkel, nem juthatnak eredményre. Ne is próbálkozzanak tovább.

BURGER: Módkunban állna eszközöket használni. Mi azonban csakis az ön belátására apellálunk, az ön józan eszéére...

ANTÓNIA: Logikájára...

LEKNER: Hitére...

FEKETE: Emberi becsületére, humánus értelmére, amikor azt kérjük öntől, ismételje, mondja utánunk a második alapvető igazságot is: a szék nyerít.

ANTÓNIA (*biztatóan*): De hiszen rövid.

ÚJSÁGÍRÓ: Fásult vagyok. Nem vagyok képes semmire. Sem kérdezni, sem válaszolni, sem ismételni. Fáradt vagyok! Fáradt!

BURGER: Engedje, hassunk az értelmére, ne kényszerüljünk eszközökhöz nyúlni.

ÚJSÁGÍRÓ: Az eszemre? Az értelmemre? A logikámra? Uraim, mi köze van mindennek a székhez, amely... Ejj! Önök nem látják, hogy áthidalhatatlan szakadék tántog a nyerítő szék és én eszem között.

FEKETE: Mi most azon fáradozunk, hogy ezt a szakadékot áthidaljuk. Meg akarjuk önt győzni arról, hogy a szék nyerít.

ÚJSÁGÍRÓ (*makacs dühvel*): Engem? Engem erről soha!

BURGER (*fenyegetően*): Nem?

FEKETE (*leinti*): Ide figyeljen. Ezelőtt három évvel ugyanebben a vasúti fülkében ugyancsak mi négyen együtt utaztunk... világos?

ÚJSÁGÍRÓ (*bólint*): Nagyon is világos, de nehogy azt higgyék, hogy ez engem leszerel. Még kevésbé azt, hogy ez engem meggyőz bármiről is.

BURGER: Ne vágjon közbe, várja ki a végét. A végét!

FEKETE (*folytatva*): Ott, ahol most ön ül, szemben velünk egy férfi ült. Hogy milyen volt? Első látásra talán nem bizalomgerjesztő. De ez csak a látszat volt.

ANTÓNIA: Amely csal.

LEKNER (*átszemlélően*): A férfi magas volt és erős. Homloka derűs. Hajában ősz szálak jelezték a bölcsesség idejét. Az egész ember nyugalom és fenség. A bölcs fenség, vagy inkább a fenséges bölcsesség ült ott velünk szemben egy férfi személyében. Nem tudtuk, de lelkünk mélyén már sejthettük volna, hogy maga a mi megváltónk ül előttünk. Mondom, sejthettük volna...

ANTÓNIA: De akkor még túl fiatalok voltunk.

BURGER: Felszínesek. Sportoló voltam, aki a bölcsesség iránt a legkevesebb vonzalommal sem viseltetem. Értelemről hallani sem akartam.

LEKNER: Az én egész eddigi életem szűziességem védelmével telt el: nem tudtam, hogy ez a leghiábavalóbb

és leghaszontalanabb dolog a világon, hogy van ennél százszorta fontosabb ügy... hit... eszmény...

FEKETE (*folytatja*): Valami banális kis vitát folytatunk a spiritiszta szeánszokról, hogy az asztal táncol-e, vagy mit táncol, valami ilyesmiről beszélgettünk, amikor...

LEKNER: Felemelkedett Ő. Csak most láthattuk fenéges alakját, nemcsak a fülkét töltötte be, hanem lelkünket, értelmünket is. És kiejtette: az asztal ugat.

FEKETE: A hatás leírhatatlan volt. Mint amikor tűzcsóvát dobnak a ménesbe, látta már, hogy menekülnek egymást taposva a mének, nos, így menekült a mi agyunk és szívünk egymást taposva — az igazság tűzcsóvája elől.

BURGER: Ő azonban bölcs volt, és tudta, hogy csak ő győzhet mirajtunk.

ANTÓNIA: Mint ahogy igaza is lett. Hála neki!

FEKETE: Egymás után többször elismételte igazságait, amelyek akkor még csak az övéi voltak; az asztal ugat, a szék nyerít... (*hirtelen megáll*) szóval... elismételte türelmesen, mit sem törődve a tiltakozásunkkal, bölcs mosollyal az ajkán.

BURGER: Mint valami kötnivaló bolondok, utolsó lehetig ellenálltunk, amikor...

LEKNER: Ő a legtermészetesebb mozdulattal lehúzta csizmáját.

ANTÓNIA (*révetegen emlékezik*): S ebben a pillanatban egész lelkünk kitérült. Kitérült az igazságnak.

LEKNER: És magunkba zártuk.

BURGER: Ő pedig elment atyai intését hátrahagyva, és soha többé nem jelentkezett életünkben, csupán boldogságunkat hagyta jelként maga után.

FEKETE: Amikor bódultan az igazságtól a vonatról leszálltunk, azt mondtam: e férfiúnak célja volt, hogy az igazságot a kezünkbe adta. Meglátjátok, mondtam társaimnak, mától kezdve életünk megváltozik.

BURGER: Sajnos, én gőzfejű, eleinte kételkedtem, lázadoztam, mert hiú és önző voltam s nem akartam elfogadni, hogy egy mástól jövő igazság uraljon, de aztán az események engem is meggyőztek.

FEKETE: Alighogy hazaértem, legjobb barátom tele-

fonált, hogy azonnal keressem fel, mert remek üzlet van kilátásban. Lélekszakadva rohantam hozzá. Ha pénzem lenne, siránkozott barátom, sajnos nincs, de neked biztosan van. Egy harmadik ismerősünk nevét említette, akit családi csapások értek, s aki potom áron el akarja adni az egyik legjobban felszerelt kutya-farmot, amit valaha is láthattam. Megvontam a vállamat: magántanár lételemre csak tán nem csapok fel kutyafarmernek. Amikor kiléptem barátom ajtaján, villámsújtottan álltam meg: az asztal ugat, mormoltam, és azonnal világgossá vált előttem: ezt a farmot meg kell vennem, mert életem nagy szerencséje rejtőzik benne. És megvettem. Negyed áron. De a nagy szerencse nem ebben volt. Közel fél-évre rá a két legnagyobb konkurens kutya-farm leégett, ezek ugyanazokat a fajtákat tenyésztették: maradtam tehát én az egész világon egyedül a doxnak keresztelt fajtával, amelynek az ára negyvenszeresére emelkedett. Azt kell tudnia a doxról, hogy a világ legértelmesebb kutyája. Háromszoros kereszteződésből tenyésztették ki. Alkalmas az emberi beszédre, a szókincese nyolc-tízezer szóig is eljut. Tud összeadni, szorozni, osztani és kivonni, integrálni és differenciálni, némelyek közülük zenét szerzenek, festenek, regényt írnak, új filozófiai rendszereket alkotnak. Áruk, míg a két konkurens cég még létezett is, hatalmas volt, így azonban valóban mesés összegre kerekedett: nyolc-tízezer dollár. Valóságos vagyon. Nos, ilyenből volt nékem harminchét darabom: az egész világon harminchét dox! Első dolgom volt megkeresni Burger urat, akivel immár jóbarátok lettünk, és elmondtam neki az ügyet.

BURGER: Éppen idejében, mert haboztam megvenni egyik ismerősöm három versenylovát. A lovak eléggé fiatalok és tapasztalatlanok voltak, de akkor még nem sejtettem, mekkora kincs van a lábukban. Ahogyan Fekete úr elmesélte szerencsését, én sem haboztam. Igen, már világos volt: a szék nyerít, ez üzenet volt számomra, az igazság üzenete. Megvettem a lovakat, és rövid idő alatt egy jó zsokéval négyszer nyerték el a párizsi Grand Prix-t, s én magam többször tettem lovaimra, amíg még a napjuk nem jött fel, és harmincötezer fonttal a zsebemben áldhattam a percet, amikor felismertem az igazságot.

ANTÓNIA: Ahogy megérkeztem, várt a hír: nagyném meghalt s örököltem egy fajmacska-kereskedést. Mit kezdjek én egy fajmacska-kereskedéssel? El akartam adni. ekkor Lekner kisasszony, akinek Burger úr közben elmesélte a Fekete úr és a saját szerencséjét, azt javasolta, ne adjam el, mert az ő szent meggyőződése, hogy a harmadik is az igazság üzenete, az pedig nekünk szól. Van neki egy kis megtakarított pénze, betársul az üzletbe és együtt vezetjük.

LEKNER: Igen, éreztem, hogy csak jót hozhat ránk a harmadik üzenet is. És nem tévedtem. Az egyik nap észrevettem, hogy a 128-as törzsszámú anyaállat fiadzott. Felemeltem az állatot és három kis macskakölyök feje nézett rám. Jobban szemügyre vettem őket, hát mit láttok: a három fej egyetlen törzsön nyugszik. Szaladtam Antóniához, s elújságoltam a dolgot. A háromfejű macskát azonnal elkülönítettük a többitől, és külön gondoztuk. Gyönyörű, egészséges példánnyá nőtte ki magát: teljesen normális volt, csak éppen feje volt három és háromfejű fiakat szült. Ma már kilenc példány van világszerte: állatkerteknek, állatmúzeumnak, tudományos kutatóintézeteknek eddig eladtunk hatot, darabját hatezer svájci frankért. Így történt tehát...

ÚJSÁGÍRÓ *(hirtelen)*: Egy pillanat! *(Noteszét előkapja, jegyez valamit, aztán kirohan.)*

BURGER *(felugrik, utána akar rohanni, Fekete azonban karon csípi)*: Burger úr, nyugodjék meg, vissza fog jönni.

BURGER: Gondolja?

LEKNER: A mi igazságunk elől nem lehet megfutamodni.

FEKETE: A mi igazságunk mindenkit elér. Az igazságunk őt is visszatéríti majd. *(Felnéz, tárgyilagosan.)* A csomagjait is itt hagyta.

BURGER: Nagyon feldúlt volt. Mégsem kellett volna futni hagyni.

ANTÓNIA: Hinni akarom, hogy nem ment messzire.

LEKNER: Miért kételkednek? Mi, akik hitünkben oly erősek vagyunk, miért kételkednének? A mi hitünk követi őt! A nyomában van! Látom... Mint az árnyék.

De különösképp fényes ez az árnyék..., sugárzik, mint a nap.

FEKETE: Nyugodtak vagyunk. Háborítatlanok. A mi hitünk vonzása mindennél erősebb. Hagyjuk: meneküljenek, de futás közben egyszerre csak megtorpannak a menekülők, és elméjükben világosság derül.

ANTÓNIA: És visszafordulnak, és megtérnek, mint a nyájtól elbitangolt juh.

BURGER: Azért nekem mégis vele kellett volna men-nem (*lép egy tétovát*).

LEKNER (*az ajtó elé áll*): Nem, Burger úr, nem kellett volna vele mennie, és ne is menjen utána. Nem lehetünk kicsinyhitűek: ő megtér. S aki megtér — üdvö-zülni fog.

FEKETE: Más emberként jön vissza.

ANTÓNIA: Derűs, tiszta, alkotó emberként.

BURGER: Mégis, ne menjek utána?

LEKNER (*metszően*): Úgy látszik, Burger úr, az ön egykori megtérése, egykori belátása még mindig nem elég mély. Ne feledje, hogyan habozott, kételkedett a kezdet kezdetén. Ezt mi ugyan megbocsátottuk önnek, de nem feledtük el. Ma is előttem van, ahogyan a szemünkbe néz, és izzó, konok, majdnem ördögi kétkedéssel a hangjában azt mondja: és mégis... az abrosz... az abrosz mégse nyávog... Ördögi arca volt, Burger úr, mintha valóban a Sátán szállta volna meg. Ha nem lettem volna ártatlan és félnék és szűzies, akkor talán valami súlyosat mondtam volna önnek.

BURGER: Én akkor semmit sem állítottam, én akkor csak kérdeztem: csak a kételkedés munkált bennem, és a vágy, hogy meggyőzzenek.

FEKETE: Szeretnénk hinni ezt, Burger úr.

BURGER (*szinte dadogva*): Én, kérem, a legnagyobb hittől vagyok minden iránt.

LEKNER: Akkor miért nem bízik igazunkban?

BURGER: Én? Én esküszöm...

LEKNER: Ne esküdjék. Némán higgyen. Ez az egyetlen mód. Higgyen abban, hogy a mi igazunk elől nem lehet megfutamodni. A mi igazunkat, akár a sorsot, senki sem kerülheti el.

BURGER: Kisasszony, kérem, sajnálom, ha félreértet-

ték volna, én csupán... minden eshetőségre akartam számítani.

FEKETE: Visszajön őrség nélkül is.

LEKNER: Mi lehet erősebb és keményebb őrség, mint a mi igazunk? Ejnye, Burger úr, nincs okunk kételkedni... *(Kinéz az ablakon.)* Látja, már jön is. Egyedül jön, kíséret nélkül... És jöjjenek ide, nézzék meg az arcát... Igen, más ember közeledik felénk, új ember... Sugárik az arca, derű és bölcsesség ragyog rajta... nézzék, nézzék mindazok, akik még kételkednének... és máától kezdve omoljanak le áldón...

(Mind ott állnak s áhítattal bámulnak ki a fülkeablakon.)

FEKETE: Ismét győzött az igazunk!

LEKNER: Áldassék az ő neve!

ÚJSÁGÍRÓ *(be, lihegve lerogyik, némán állják körül, s mereven nézik, mintha valóban az igazuk megtestesülése lenne.)* Uraim! Hölgyeim! Köszönöm! Köszönöm!

LEKNER *(Burger felé):* Íme, a hála hangja! Íme, akit szökevénynek nézett, visszajött, hogy a hála hangján szólhasson mihozzánk!

BURGER *(lehajtott fővel):* Áldassék az Ő neve!

ANTÓNIA: Ó, istenem, győzött az igazságod.

ÚJSÁGÍRÓ *(még mindig egy kissé lihegve):* Hadd mondok el, mi történt. Hadd mondjam el, hogy éreztek, a legjobbat tették velem. Újságíró vagyok, szegény újságíró. Örökké becsületes. Az élet járókelője, a művészet előszobájának lakója. Én engedem be az életet a művészetbe. Egyfajta Cerberus, de jó és igazságos. A tegnapi elbocsátottak. A lap igazgatója felmondott, mert féléve abban a kis városban, ahol élek, semmi szenzáció nem volt. Mit tehettek én arról, ha semmi sem történt. Hazudni pedig, rémtörténeteket kitalálni, nem volt semmi kedvem. Így munkanélküli újságíróként találkoztam önökkel. Amikor elbeszélésük végére értek, eszembe villant: a megmentő riport fekszik előttem! Micsoda szenzáció lesz! Kirohantam és a telefonba lélekszakadva bediktáltam a riport elejét, s azzal fejeztem be, hogy az ügyre több számon keresztül visszatérek. Az igazgató a telefonhoz jött, gratulált, magasabb fizetéssel azonnal

visszavett a laphoz. (*Hátradől.*) Hát ez történt. Köszönöm...

LEKNEK: Ne nekünk köszönje, az igazságunknak. Mi csupán szerény hirdetői vagyunk!

ÚJSÁGÍRÓ (*feláll*): Még azt akarom önökkel közölni, hogy amikor az állomásépületből kijöttem, egy férfit láttam utánam indulni.

FEKETE: Egy férfit? (*Kis szünet.*) Tehát a vonat áll?

LEKNER: Önt követte? (*Kis szünet.*) Áll a vonat?

ÚJSÁGÍRÓ: Azt nem tudhatom. Nem néztem hátra, de úgy érzem, a vonat felé indult.

BURGER: Ismerté?

ÚJSÁGÍRÓ: Ha emlékeztem nem csal, az önök leírása pontosan ráillik. Erős, izmos ember, őszhajú és hatalmas csizmát visel.

LEKNER (*áhitatosan*): Ő!

FEKETE: Hogy újabb igazságot hintsen szívünkbe!

ÚJSÁGÍRÓ (*kinéz az ablakon*): Igen, igen, nem csalódtam... felénk tart...

(*Valamennyien lerogynak az ülésre... csak Újságíró áll.*)

ÚJSÁGÍRÓ: Most felkapaszkodott a lépcsőn... Közeledik, uraim!

(*Függöny*)

HARMADIK JÁTÉK

Ugyanazok. Szín ugyanaz, ugyanott. Izgatott hangulat. Újságíró még mindig a fülke ablakánál.

Többiek az ülésen megmeredve ülnek.

ÚJSÁGÍRÓ: Eltűnt. Már nem látom. Csak tán nem ment más fülkébe?

ANTÓNIA: A vonat... megy vagy áll?

FEKETE: Fogalmam sincs.

BURGER: Ejnye (*felugrik*), senki sem tudja, hogy áll-e vagy megy a vonatunk?

LEKNER (*Újságíró felé*): Uram, a vonat megy vagy áll?

ÚJSÁGÍRÓ: Nem tudom, kisasszony. De Ő biztosan felszállt. Nem maradhatott le. Láttam, amikor felkapaszkodott a lépcsőkön.

FEKETE: Mindenáron meg kell tudnunk, hogy a vonat megy vagy áll.

LEKNER: Feltétlenül meg kell tudnunk. Sehol semmi támpont. A villanyfák rohannak?

BURGER: Nincsenek villanyfák.

ÚJSÁGÍRÓ: Ott a kalauz. *(Kiugrik az ajtón.)*

FEKETE: Megy a vonat?

LEKNER: És miért nem jön Ő?

ANTÓNIA: Vajon fel fog ismerni bennünket?

BURGER: Nem tudom. Csak jönne már! Állunk vagy megyünk?

LEKNER: Fel kell ismernie. Az Ő emlékezte végtelen.

FEKETE: Ha jön és nem ismer fel, fedjük fel magunkat, vagy maradunk félhomályban? Állunk?

LEKNER: Némán imádjuk Őt. Pillantásaink hálája, lélegzésünk imádata lengje körül. Megyünk?

ÚJSÁGÍRÓ *(be)*: Az az ember nem kalauz volt. Voltam a mozdonyvezetőnél is. Csupa szén vagyok *(leporolja a nadrágját)*.

LEKNER *(feszülten)*: És?

ÚJSÁGÍRÓ: Ő sem tudja. A fűtő sem. Dobálja a szemet a tűzre, de nem tudja, megyünk-e vagy állunk. A mozdonyvezető vezeti a mozdonyt, de nem tudja, áll-e vagy megy a vonat. A kalauz nincs sehol, kalauz nincs egyáltalán, és mégis mindenütt utasok ülnek, de senki sem tudja, hogy áll-e vagy megy a vonat. És igen... Az állomás előtt nincsenek sínek. A váróterem előtt felszedték a síneket valamikor. Láttam az imént. Ezzel a két szememmel láttam.

LEKNER: És Őt? Őt látta?

ÚJSÁGÍRÓ: Őt? Igen. *(Felkapja a fejét.)* Uraim! Ő itt van! *(Kinyitja a fülkeajtót s félreáll az útból, kisvártatva belép Csizmás, biccent, leül első felvonásbeli helyére; mindenki lélegzetét visszafojtva nézi; Csizmás nem viszonozza a pillantásukat, hátradől, lehunyja a szemét, mint aki fáradt és aludni akar.)*

(Szünet.)

ÚJSÁGÍRÓ *(óvatosan, hogy ne üssön zajt, becsukja a fülkeajtót, s megáll az ajtókeretben. Csizmás felé bökve fejével, halkan):* Ó?

LEKNER *(halk sikolyszerűen):* Ó!

(Csizmás a hangra kinyitja a szemét, kissé felemelkedik, mindenki megdermed, Csizmás visszadől, újra lehunyja a szemét. Néhány pillanatnyi csend.)

BURGER: Alszik.

ANTÓNIA *(anyás melegséggel):* Alszik.

LEKNER *(halkan):* Nem ismert fel bennünket.

ÚJSÁGÍRÓ: Költsem fel?

ANTÓNIA: Ne!

(Csizmás a halk hangra ismét kinyitja a szemét, felül, maga elé bámul.)

FEKETE *(remegve):* Uram, bocsásson meg, hogy felköltöttük. Próbáljon elaludni, s mi ígérjük, hogy többé szót sem szólunk...

CSIZMÁS: Már nem tudok. Ha egyszer felébredtem, nem tudok visszaaludni.

BURGER *(kiszalad a száján):* Hát pedig ön utasembernek látszik, az utasok pedig könnyen alvók...

CSIZMÁS: A látszat csal. Nagyon ritkán szoktam utazni. S akkor is csak véletlenül.

FEKETE: Én is ritkán utazom. Három évvel ezelőtt utaztam utoljára.

CSIZMÁS *(kis gondolkodás után):* Én nem utaztam soha. Most ülök vonaton először életemben.

BURGER: De hiszen az imént azt mondotta, hogy bár ritkán, de mégis szokott utazni.

CSIZMÁS *(fejét ingatja):* Nem, nem utaztam soha. Így történt. Nem tehetek róla.

ANTÓNIA: Három évvel ezelőtt mi négyen *(négyük-re mutat)* együtt utaztunk.

LEKNER: Ebben a fülkében.

CSIZMÁS *(kis ásítást nyel el):* Akkor is ilyen fülkék voltak?

BURGER: Ugyanez a fülke volt.

CSIZMÁS: Érdekes *(újabb kis ásítást nyel el, nem „nyom el”).*

FEKETE *(hirtelen):* Ön szokott étkezni?

CSIZMÁS *(furcsán néz rá):* Maga mit gondol?

FEKETE: És min szokott étkezni?

CSIZMÁS: Vonaton.

BURGER: De hiszen azt mondta, hogy sosem utazott, illetve csak ritkán.

CSIZMÁS (*bólint, mint aki nagyon türelmes*): Úgy van. Most utazom először életemben. Egyébként nagyon ritkán szoktam utazni. És többnyire vonaton szoktam enni.

(*Egymásra néznek, kis szünet.*)

LEKNER: És a vonaton min szokott étkezni?

CSIZMÁS: Hát a vonaton!

FEKETE: De min? A tenyeréből eszik?

CSIZMÁS (*türelmesen mosolyog*): Nem.

BURGER: Nem széken, nem asztal mellett?

CSIZMÁS (*fejét rázza*): A térdemre szoktam tenni az elemózsziát.

FEKETE (*összevonja a szemét*): És az asztal?

CSIZMÁS (*türelmesen*): Nem szoktam asztal mellé ülni.

ÚJSÁGÍRÓ: Hát persze, mert esetleg az asztal hamis... harapós... nemde?

CSIZMÁS (*elengedi a füle mellett, Újságíróra néz*): Én magát mintha ismerném valahonnan.

ÚJSÁGÍRÓ: Az állomáson láthatott az imént.

FEKETE (*feláll*): Hát engem... nem ismer?

CSIZMÁS (*alaposan szemügyre veszi*): Nem, uram.

BURGER (*idegesen ugrik fel*): Nézzen rám! Mire emlékezteti önt az én arcom?

CSIZMÁS (*fejét ingatja*): Semmire.

ANTÓNIA: Ó, uram! Vizsgáljon meg engem... és emlékezzék. Mit lát rajtam?

CSIZMÁS: Semmit.

ANTÓNIA: Hát nem ismer? Nem ismer meg?

CSIZMÁS: Maga a feleségem barátnője?

ANTÓNIA (*leroskad*): Ó!

BURGER (*Leknerre mutatva*): Hát a kisasszonyt! Őt sem ismeri?

(*Lekner feláll, mindenki leül, Lekner elsétál kétszer-háromszor a Csizmás előtt, mint a manekenek szoktak, csak éppen szigorúbban, aszkézissel, Csizmás érdeklődve figyel.*)

LEKNER *(megáll Csizmás előtt, mereven a szemébe néz)*: Nézzen!

CSIZMÁS *(elkapja a tekintetét, s riadtan néz körül, látva a többiek feszült arcát, megijed)*: Én... nem ismerem önöket... sajnálom... csak az urat *(Újságíróra bök)*... az állomásból...

LEKNER *(hisztérikusan felsikolt)*: Ó, boldogság reménye! Ó, micsoda átok! Megvakítod az anyákat, megsike-tited atyáinkat, ó, ó! *(Fejét fogva lerogyik az ülésre.)*

(Valamennyien feldúltan nézik Leknert, kis szünet, Leknert rázza a hangtalan zokogás, Csizmás ijeden bámul, fészkelődik.)

FEKETE: Hihetetlen! Egyszerűen hihetetlen!

ANTÓNIA: Elvesztjük emlékeinket, megtagadjuk gyermekeinket, akik pedig imádnak minket...

BURGER *(súlyosan áll fel)*: A hála néha kényszerít. Hálánk nem riad vissza eszközöktől. A jóság és imádat erőszakot ismer... A cél szent... Az eszközt aranyba vonja...

(Csizmás egyre riadtabban nézi a társaságot, az üléshez lapul, arca, amely az első felvonásban kemény és durva volt, most szinte szelíd vonású lesz, nemes és szenvedő.)

ÚJSÁGÍRÓ: Ide a hála serege gyűlt és az imádaté. Szent hit serege, mely tárgyát kívánja látni. A bálványozók a bálvány arcába néznek és azt mondják: értsd meg, a miénk vagy, mert a kezében vagyunk.

LEKNER *(zokogva)*: S a bálvány, a bálvány ajka néma.

FEKETE: Szeme üres! Vak gödrök merednek felénk, az értelem kihuny.

BURGER: Szíveinkben fészket rak kétség és csalódás.

ÚJSÁGÍRÓ: Szent szertartásunk folyik, próbáljuk istenünket. Szemébe nézünk — fogadjon gyermekének. Ébresztgetjük őt, akit felépítettünk. Ébresztgetjük magára és magunkra.

(Szünet.)

(Csizmás kezébe hajtja fejét.)

FEKETE (*feláll s hozzá lép, megfogja állát s felvonja arcát*): Az asztal... az asztal mit csinál?

CSIZMÁS (*riadtan kapdossa fejét, de Fekete keményen fogja az állát, feláll Burger is, Újságíró is, most már hárman tartják keményen a fejét, kényszerítik, hogy rájuk nézzen*): Nem tudom.

LEKNER (*az ülésre dőlve*): Istenünk fel nem ismer! Hálánkat nem fogadja!

ANTÓNIA (*felugrik*): Kérdezzétek tőle igazunkat!

BURGER (*szinte sziszegve*): Az asztal mit tesz és mit csinál a szék?

CSIZMÁS (*nyögve*): Urak, engedjenek! Idős ember vagyok. Családom van...

LEKNER: Ó, gyáva isten! Mi leborulunk lényedet imádni, s te asszonyod konyhájára gondolsz...

ANTÓNIA: Családod van? Igen! Mi vagyunk e család.

BURGER (*megmarkolja Csizmás fejét*): Az asztal, a szék s az abrosz mit csinál?

CSIZMÁS (*nyögve*): Nem tudom, urak. Én erdőben élek, a nagy fák között, a kék hegyekben.

LEKNER: Hagyjátok, hadd beszéljen, hátha értelme ránk csillan majd közben! (*Elengedik, feldúltan ülnek vissza helyükre.*)

FEKETE: Beszéljen!

CSIZMÁS (*ijedten simogatja arcát, zsebkendőjét szájára szorítja*): Erdőben élek... most jövök először az emberek közé. Ott szeretek élni a hegyekben. Madarak és őzikék között. Én nem értem az önök szavát.

LEKNER: Persze hogy nem, mert a mi szavunk emberi, s nem értheted meg isteni eszeddel...

CSIZMÁS (*ijedt gyorsasággal*): Szeretem az erdőt, a folyót, a halakat... Ott élek és ott megértenek...

ANTÓNIA: A mennyországról beszél, istenem!

FEKETE: Saját igazát kell megmondanunk néki; hát ha eszébe jut istensége is.

ÚJSÁGÍRÓ (*feláll*): Hagyja az erdőt. Gondolja el (*átszellemülten*), hogy a szék nyerít...

CSIZMÁS (*bódultan néz az Újságíróra, fájdalmas értetlenül*): Nem értem, uraim.

BURGER: Figyeljen jól, mit mond magának ez: az

asztal ugat, a szék nyerít, az abrosz nyávog. Emlékezzék, uram!

CSIZMÁS: Urak, nem foghatom fel, mit kívánnak tőlem. Pénzem nincs, hát ne kínozzanak.

LEKNER: Ó, az istennek pénze hogy legyen! Igéit emlegetjük, s ő pénzről beszél... ó, ó!

FEKETE: Nincs türelmem többé játszani! Tanítsuk hát meg újra az igére, amit már felejtett...

ÚJSÁGÍRÓ: Uram, ismételje: az asztal ugat, és egészítse ki: egyetértek ezzel az igazzal.

BURGER: Mondja! Az asztal ugat.

CSIZMÁS (*nyögve*): Hogy mondhatnék ilyet!

LEKNER (*felugrik, Csizmás lábaihoz rogyik, megsimogatja térdét, csizmáját*): Ó, miért tagadsz meg minket? Nem látod, hogy a tieid vagyunk, nem látod, hogy minden, ami itt van, teérted van, hogy bálványunk legyél... Nem érzed a szívemet dobogni, tedd ide kezed, érzed, azt akarja: te légy az ura... tégy, cselekedj akármit, tapodj reá ezzel a csizmával... uralj vadon... zabolázz meg... szoríts keményen... bálványt kérek és nem engedlek el! (*Átöleli Csizmás lábát.*) Emlékezz, isten, emlékezz azokra, kiket híveiddé tettél!

CSIZMÁS (*szelíd ártatlansággal, nagyon jóindulatúan*): Ez a szegény kisasszony nagyon beteg lehet. Nem kéne orvost hívni?

LEKNER (*zokogva*): Nincs nékem orvosom más! Bálványom lettél, s nem engedlek el! (*Szorítja Csizmás lábait.*)

BURGER (*feláll, odamegy Leknerhez, lefejt kezeit Csizmás lábáról, felállítja s leülteti, az összeroskadva ül*): Uram, felszólítom: ismételje el az igazunkat, azt az igazat, amit valaha ön kifejtett... Az asztal ugat... megérti ezt?

CSIZMÁS: Nem értek semmit, uram, s nem tudom, mit akarnak egy szegény lélektől, akinek annyi gondja.

BURGER: Mondta ön egyszer, ezelőtt három évvel, itt előttünk, ebben a fülkében, hogy az asztal ugat, a szék nyerít és az abrosz nyávog?

ANTÓNIA: Emlékezzék, szegény megfáradt isten!

LEKNER (*révülten félre*): Ó, lehetséges, hogy az isten néha fáradt s nem emlékszik teremtett művére? Vagy

oly sokat teremtet, hogy nem tudja már számon tartani?

FEKETE: Emlékszik, hogy mondta?

ÚJSÁGÍRÓ: Nos, ne habozzék, az igazat mondja, ha beismeri.

CSIZMÁS: Én ilyesmit nem mondtam soha. Nem is mondhattam, mert nem tudom, mi ez. Ezt én nem értem. Én erdőben és őzek között élek.

BURGER: Meddig tűritek még, hogy így beszéljen ő, kit mindaddig kerestünk és híven vártunk, hogy lelünköt tartsa velünk.

FEKETE (*komoran*): Ha istenetek megtagad titeket, kiknek sorsát útra indította, s megtagadja saját ígét is, rázzátok fel, parancsoljatok rá: térjen vissza hozzátok azonnal!

ÚJSÁGÍRÓ: A nyájtól nem bitangolt el senki, a nyáj kerek és rendben várja a pásztort.

LEKNER (*felsír*): S a pásztor elbitangolt!

ANTÓNIA (*térdre hull, imádkozva*): Ó, térítsd vissza juhaidhoz a pásztort! Nélküle nem élhetünk, hisz véle indultunk el, s most várjuk ígét. Kiáltatok: ó, térítsd vissza a pásztort!

FEKETE: Pásztor! Térj vissza!

CSIZMÁS (*feláll, az ajtóhoz akar lépni, Burger azonban elállja az útját*): Nem! A pásztor nem lép ki az akolból.

CSIZMÁS: Urak, engedjenek! Mit akarnak tőlem? Én erdőben élek...

LEKNER (*felugrik, Csizmás arcát simogatva*): Az őzikék szépek, de én szebb vagyok... Az őzikék nem tudnak simogatni... Az őzikék mind elfutnak előled... én itt vagyok, és nem futok el soha...

CSIZMÁS: Kisasszony, feleségem...

LEKNER (*hisztérikusan kacag*): Az isten... becses nejeére hivatkozik megint... Hát isten vagy te? Milyen isten vagy te, ki elűznéd azt, akiben te élsz...

CSIZMÁS: Urak, vigyék el a kisasszonyt...

LEKNER: Elcipeltetsz... nem kellek... látni sem akarsz... hűtlen istenem! Ó! (*Újságíró a padhoz támogatja.*)

CSIZMÁS: Urak, egy percre, csak egy percre engedjenek ki. Dolgom lenne.

FEKETE: Mi dolga?

CSIZMÁS (*szégyenlősen*): Nem mondhatom meg itt a kisasszony előtt.

LEKNER: Ó, isten! (*Felugrik.*) Neked nincs ily szükségleted!

ANTÓNIA: Milyen nevetség!

BURGER: Uram, ne nézzen minket tébolyultaknak: önnek ilyen szüksége nem lehet!

CSIZMÁS: De urak! Miért kínoznak? Levegőt akarok szívni, fáj a fejem, majdnem szétreped.

ÚJSÁGÍRÓ: Nem hagyjuk magunkat megtagadni!

FEKETE: Az árulás szellemét kitépjük!

ANTÓNIA: Nem futhat el a mi istenünk mitőlünk!

LEKNER: Nem lesz a másé! Az istenemre féltékeny vagyok!

BURGER (*keményen, szinte durván megfogja a karját, le akarja ültetni Csizmást*): Üljön le, majd mi megtanítjuk istennek lenni ismét.

FEKETE: Mint ahogy a gyermeket járni megtanítyják s az első szókat tanítják gagyogni, úgy oktatjuk borult elméjű istenünket, jusson eszébe az egyetlen szent igazság!

CSIZMÁS: Hagyjanak! Vár az erdő!

LEKNER: S az őzikék, ugye? Ó, hogy gyűlölöm az őzikéket!

BURGER: Üljön le és ne tagadja többé önmagát. (*Durván lökdösi.*)

CSIZMÁS: Urak! Én szelíd ember vagyok, ne bántsanak! Hagyjanak el! Fáj a fejem! (*Viaskodik, Burger öklét emeli, másik kezével Csizmás torkához kap.*)

LEKNER: Ne hagyjátok! Isten, itt maradsz!

(*Újságíró és Fekete is odaugranak, hárman dula-
kodnak Csizmással.*)

ANTÓNIA (*térdre rogyik*): Ó, térjen vissza istenünk esze! Szemében gyúljon felismerés fénye. Mert máskülönben emberként enyészik.

(*Csizmás most lerázza magáról a három férfit, azok az ülésre hullnak bódultan, torzultan. Csizmás nyugodtan kinyitja az ajtót és kilép, ebben a pil-*

lanatban Lekner kezításkáját felragadva, mintegy álomban lassú léptekkel utána indul, haja kibomlik, szeme furcsa tűzben ég, mindenki dermedten nézi a távozó Leknert.

Mély csönd, szünet, majd egy távoli, de erős férfikiáltás hangzik a csöndben. Még mindig dermedten ülnek.)

ÚJSÁGÍRÓ: Az isten rólunk megfeledkezett.

(Kis szünet.)

FEKETE: Isten elárult minket s önmagát.

(Kis szünet.)

BURGER: Emberré vedlett. *(Kis szünet.)* Emberként lakolt.

(Szünet.)

ANTÓNIA: Ó, hátha mégsem ő volt. Csak hozzá hasonló... Bár úgy lenne. Hinni kéne... Higgyük!

(Kis szünet.)

FEKETE: Ha ő volt — megérdemelte sorsát, feledte istenségét.

ÚJSÁGÍRÓ: Ha nem ő volt...

BURGER: Sorsát megérdemelte, nem fogta fel, mi egyetlen igaz.

(Ebben a pillanatban ugyanolyan révetegen megjelenik Lekner, valahová föléjük néz, sápadt arccal megáll az ajtókeretben.)

LEKNER: Láttam, éreztem: a vonat robog.

(Függöny)

1967